

висунення вченою радою ХНАУ ім. В.В. Докучаєва на присвоєння почесного звання «Заслужений працівник освіти України», нагородження знаком «Відмінник аграрної освіти» та дипломом з економіки імені М.І. Тугана Барановського.

Нагороди про участь у Великій вітчизняній війні 1941-1945 рр., професійні напрацювання в науковій, навчальній та виробничій діяльності автора збагачують його сили, надихають на натхненну працю. Вважаю, що експертний оцінно-ситуаційний підхід в майбутньому має широке запровадження в різних сферах народного господарства, так як без порівняно суттєвих витрат дозволяє отримати додаткову інформацію для прийняття і реалізації управлінських рішень.

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОЛЕКТИВНИХ ГОСПОДАРСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ (ДОСВІД КОРИСНИЙ ДЛЯ УКРАЇНИ)

***ГАЛУШКО В.П., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР., ЧЛ-КОР. НААН УКРАЇНИ,
ОЛІЙНИК О.О., К.Е.Н., ДОЦЕНТ***

На сьогодні більше критикують проведену аграрну реформу в Україні, ніж висловлюють позитивну оцінку. До того ж повністю аграрна реформа так і не була завершена.

Ключовим моментом усіх аграрних реформ на постсоціалістичному просторі було питання земельних відносин.

Україна обрала шлях передачі землі в приватну власність як і більшість країн постсоціалістичного табору. Основною відмінністю було те, що більшість країн пішли шляхом реституції (реституція – це процес повернення майна, вилученого в минулому державою при проведенні націоналізації або незаконної конфіскації майна, колишнім власникам або їх спадкоємцям). Це такі країни як Чехія, Словаччина, Східна Німеччина, Болгарія тощо. Україна відмовилась від ідеї реституції землі і провела реформу в такій послідовності: 1-й етап передбачав передачу земель із державної власності в колективну. На 1.04.1996 р. приблизно 95% всіх земель недержавних підприємств було передано в колективну власність. 2-й етап – розподіл землі на земельні паї, які підтверджувалися сертифікатами. На кінець 1998 року

практично було завершено розподіл колективних земель на паї – 6,7 мільйонів українських громадян отримали сертифікати. 3-й етап – виділення земельних ділянок в натурі і оформлення Державного акту права власності на землю. На 1.01.2005 р. було видано біля 5,1 мільйонів Державних актів права власності на землю власникам земельних сертифікатів.

Процес реформування земельних відносин розпочався в Україні в 1991 році і триває по теперішній час, що негативно впливає на ефективність використання земельних ресурсів.

На відміну від України в Чеській республіці процес трансформації сільськогосподарських підприємств був проведений досить вдало.

Трансформація передбачала:

— паювання і розподіл майна, яке залишилося після задоволення реституційних претензій;

— формування альтернативних підприємницьких структур.

В результаті паювання було визначено біля 800 000 пайовиків.

Ці пайовики повинні були чітко визначити шлях реалізації свого паю. Можливо було три варіанти використання паю: початковий капітал для нових фермерських господарств сімейного типу (50 000, 6 %); внесення паю в новостворений кооператив (450 000, 56 %); грошова компенсація (300 000, 38 %).

Наступним етапом реформи була трансформація колективних господарств в альтернативні підприємницькі структури такі як кооперативи та акціонерні товариства. Особливістю було те, що були встановлені обмежені часові рамки трансформації колективних господарств. Процес повинен був закінчитись – 28 лютого 1992 року. Щодо колективних господарств, які не завершили процес реорганізації у цей термін, включався механізм примусової реалізації.

Трансформація колективних підприємств була завершена з такими результатами – 1197 колективних підприємств було трансформовано в 1233 нові кооперативні підприємства, 39 акціонерних товариств, 59 інші види підприємств, 24 було ліквідовано.

На цьому трансформація сільськогосподарських підприємств не завершилася. Деякі кооперативи відчули неефективність цієї організаційно-правової форми і тому розпочали процес трансформації в акціонерні товариства (табл.1).

Таблиця 1

Етапи трансформації підприємств в загальній площі сільськогосподарських угідь протягом 1989-2003 рр., %*

Організаційно-правова форма підприємства	1989	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2003
Кооперативні підприємства	65,6	47,0	43,2	38,7	34,5	32,2	29,1	26,3
Акціонерні товариства	-	28,0	31,9	35,4	40,6	43,3	43,3	43,3
Фермерські господарства	0,3	23,3	23,8	25,1	23,7	23,5	26,4	29,2
Державні підприємства	34,1	1,7	1,1	0,8	1,2	1,0	1,2	1,2
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Загальна площа сільськогосподарських угідь - 4,3 млн. га

Недоліками кооперативної форми було складність прийняття рішень – незалежно від розміру паю член кооперативу має один голос (деякі кооперативи налічували до 800 пайовиків). По-друге, кооперативне підприємство наражається на ризик виходу пайовика із підприємства, що тягне за собою повернення паю в грошовій або натуральній формі і це негативно відображається на фінансовому стані підприємства. Про інтенсивність трансформації кооперативних підприємств в господарські товариства (переважно акціонерні) свідчать такі дані. Якщо на кінець 1995 року господарські товариства обробляли 28,0 % сільськогосподарських угідь, то на кінець 2003 року – вже 43,3 %. В свою чергу кооперативні підприємства на кінець 1995 року обробляли 47,0 % сільськогосподарських угідь, а на кінець 2003 року – 26,3 %.

Отже, виходячи з вищесказаного успіх трансформаційних процесів в Чеській республіці був обумовлений, на нашу думку, такими факторами:

- Час трансформації був досить короткий.
- Трансформаційні процеси супроводжувалися значною роз'яснювальною роботою та поширенням економічних знань.
- Обмеження використання майнових паїв тільки шляхом як початковий капітал для нових фермерських господарств сімейного типу, або для внесення в статутний фонд новоствореного підприємства, або як грошова компенсація дозволила зберегти майнові виробничі комплекси і їх виробничу придатність.

Висновки для України

1. Формування крупнотоварних аграрних підприємств може бути єдиним шляхом збереження конкурентноздатності сільськогосподарського виробництва в умовах глобалізації світової економіки.

2. Організаційно-правовою формою створення крупно-товарних аграрних підприємств повинні бути акціонерні товариства, які є єдиними організаційно-правовими формами господарювання, де галузь рослинництва та тваринництва були у 2008 році беззбитковими (табл. 2).

Таблиця 2

Ефективність сільськогосподарських підприємств України, 2008 р*.

Організаційно-правова форма	Кількість господарств	Припадає сільськогосподарських угод на 1 господарство, га	Рентабельність, %		
			Сільськогосподарської діяльності	Рослинництва	Тваринництва
1	2	3	4	5	6
Фермерське господарство	727	1967	28,5	32,6	0,3
Приватне підприємство	2201	1549	14,4	19,9	-1,5
Колективне підприємство	34	813	12,8	32,0	-5,3
Державне підприємство	253	2391	0,3	11,5	-17,3
Дочірнє підприємство	174	4271	8,0	21,0	-5,5
Відкрите акціонерне товариство	399	1529	9,2	13,8	4,9
Закрите акціонерне товариство	228	3397	14,2	19,4	8,4
Товариство з обмеженою відповідальністю	4425	2081	13,1	17,9	0,9
Кооператив	44	1637	15,0	33,9	-7,0
Виробничий кооператив	162	1823	13,9	27,1	-6,4

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6
Сільськогосподарський виробничий кооператив	498	1558	11,8	26,7	-9,8
Інші	139	1554	9,9	23,9	-11,7
Україна	9284	1957	13,4	19,6	0,1

* Із чисельністю працюючих більше 50 осіб.

Джерело: Лузан Ю.Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку Агрпромиислового виробництва України: монографія / Лузан Ю.Я. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 472 с. – С. 176.

3. Створення крупнотоварних акціонерних товариств повинно супроводжуватись дієвою законодавчою базою та суттєвим державним впливом на інтеграційні процеси.

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕРЖАВНУ ПІДТРИМКУ

**ЛОЗИНЬКА Т.М., Д.ДЕРЖ.УПР., ДОЦЕНТ,
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

Низький рівень інтенсифікації сільського господарства спонукає багатьох вчених і практиків висловлювати думку про доцільність забезпечення розвитку галузі на інноваційній основі [1;2;3]. Цілком погоджуючись з таким висновком і, більше того, вважаючи, що сільське господарство сучасної України може реалізувати свій потенціал виключно завдяки залученню новацій, усе ж варто звернути увагу на особливості інноваційних процесів в аграрній сфері.

Якщо, не акцентувати увагу на нюансах, то зміст інновації зводиться до створення нового товару та подальшої його комерціалізації з метою отримання прибутку. У промисловості цей процес здійснюється за такою схемою (рис.).

Рис. Основні етапи інноваційного процесу